

Inhoud

Op de vlucht! Belgische vluchtelingen in WO1 <i>Anja Kroon</i>	3
'Heemsteê's Kookboek' van 1914 <i>Marc de Bruijn</i>	7
Zilveren symbolen van waardigheid <i>Marloes van Buuren</i>	11
Kleuter- en bewaarscholen, deel 2, periode na 1900 <i>Ellen Kerkvliet</i>	17
Kruidenier bij de IJzeren brug <i>Marloes van Buuren</i>	25
Van Huize Sint Bavo tot Nieuw Overbos <i>Frans Harm</i>	27
's Gravenmade – wonen op de weide van de graaf <i>Martin Bunnik</i>	34
Pension Fakkeldy in villa Zuiderhout <i>Marloes van Buuren</i>	40
Expositie Gabe de Vries	45
Van het bestuur	
Canon centraal op najaarsbijeenkomst HVHB	44
Jaarprogramma HVHB 2015 + excursies	46
Burgemeester David Eliza van Lennep Erfgoedprijs	49
Monument Meer en Bosch op Algemene Begraafplaats	50
Aanwinsten collectie HVHB	51

Voor uw agenda

17 februari	Excursie Corrie ten Boom Huis, Haarlem, zie blz. 47
24 februari	Lezing Hillebrand de Lange bij Casca
22 april	Wandel-fietsexcursie: Duinwater dankzij Jacob van Lennep, zie blz. 47
4 juni	Voorjaarsbijeenkomst, 20.00 u, raadhuis Heemstede
10 juni	Excursie Hildebrandmonument, Haarlem
augustus	Wandeling langs geveltekens, Haarlem
12 september	Open Monumentendag, thema Kunst en ambacht
oktober	Bezoek aan Noord-Hollands Archief
19 november	Najaarsbijeenkomst, 20.00 u, 't Trefpunt, Bennebroek

Op de vlucht! Belgische vluchtelingen in WO1

Anja Kroon

In 2014 werd herdacht dat 100 jaar geleden de Eerste Wereldoorlog uitbrak, een oorlog waarin Nederland neutraal bleef. Op de vlucht voor het oorlogsgeweld staken in oktober 1914 bijna een miljoen Belgen de grens met Nederland over. Ook in deze regio vonden veel vluchtelingen onderdak.

Op 4 augustus 1914 viel Duitsland België binnen. Zware bombardementen veroorzaakten zoveel paniek dat de Belgen massaal op de vlucht sloegen. Ook het wangedrag van de Duitsers dat de opmars begeleidde, zorgde ervoor dat veel mensen een veilig heenkomen zochten. Het was een paniek die zich over het hele land verspreidde. Veel vluchtelingen trokken naar het voorlopig veilige Antwerpen, waardoor deze stad overvol raakte. Het stadsbestuur probeerde via een georganiseerde bootverbinding de Belgen naar Engeland te evacueren, maar dit was niet voldoende. Vanaf eind september trokken konvooien

met vluchtelingen naar de Nederlandse grens.

Ook Antwerpen ontkwam begin oktober niet aan de Duitse bommen en de gouverneur van de stad raadde iedereen aan Antwerpen te verlaten. Duizenden mensen probeerden met bootjes over de Schelde in Vlissingen te komen. Anderen probeerden bepakt en bezakt via landwegen de grens te bereiken. Het was een lange stoet van opgejaagde, ontredderde mensen. Antwerpen viel op 10 oktober. De stad was nagenoeg leeg; bijna een miljoen mensen waren in een paar dagen tijd naar Nederland vertrokken.

▼ *Belgische vluchtelingen in 1914, getekend door George van Raemdonck.*

► Model 1 van de zes standaardmodellen die in 1852 getekend werden.

► Burgemeester Van Rappard bij de opening van weverij De Ploeg in het Oude Slot in Heemstede, maart 1969. Deze ambtsketen werd in 1976 gestolen.

gestolen. De Heemsteedse edelsmid Joos van Vlijmen (1920-1990) kreeg opdracht een nieuwe ambtsketen te ontwerpen. Het college van de gemeente Voorst was zo vriendelijk voor de overbruggingsperiode 'het dragend deel' uit te lenen, een ketting die blijkbaar in reserve was. Daardoor is Quarles van Ufford, zoals hij in zijn dankbrief schreef, een 'ketenloze periode' bespaard gebleven.

Van Vlijmen ontwierp een keten met forse schakels en een penning, gevat in een stevige rand, passend bij de schakels. Van Vlijmen liet weten dat de mogelijkheid bestond van de gemeentezijde van de penning na-gietingen te maken, om zo legpenningen te kunnen vervaardigen als cadeau aan iemand die zich bijzonder verdienstelijk had gemaakt voor de gemeente. De Rijksmunt in Utrecht verleende medewerking aan de andere zijde met het rijkswapen.

▲ De in 1976 door Joos van Vlijmen gemaakte ambtsketen, met op de rode ondergrond het gemeentewapen, op de groene het rijkswapen.

► *De plaats achter de Geleerde Man met tussen de houten afzetting de kolfbaan. Aquarel van Jurriaan Andriessen (1742-1819).*

De buitenplaats *Huis te Bijweg*, die tussen de Bennebroekervaart en *De Hartekamp* lag, kwam in bezit van een projectontwikkelaar, de N.V. Exploitatie Mij. van Onroerende zaken v/h Gebroeders J. en H. van de Pol te Heemstede. Het huis werd in 1928 afgebroken en het voorma-

lige parkbos werd verkaveld en bebouwd met villa's langs nieuw aangelegde wegen zoals de Krakeling. Omstreeks 1932 werd in het midden van het plan een brug over de Bennebroekervaart gebouwd en kwamen de woningen tussen deze vaart en de Zwarteweg tot stand. Ten zuiden

▼ *De hofstede 's Gravenmade – detail uit de kaart van 1743.*

De hofstede 's Gravenmade

Op het terrein van 's Gravenmade heeft eeuwenlang een boerenhofstede met een klein zomerverblijf gelegen. Deze hofstede bevond zich nabij het huidige winkelcentrum aan de Zwarteweg en de T-kruising met de Eikenlaan. Het is onbekend wanneer de hofstede gebouwd is. We mogen aannemen dat hij aan het einde van de 15de eeuw al bestond. In de ambachtsheerlijkheid Heemstede (waar in die tijd Bennebroek toe behoorde) woonde Floris Lourisz van 's Gravenmade, die pachter was van een hoeve op de 's Gravenmade. De hofstede is in 1826 afgebroken.

De hofstede 's Gravenmade, aquarel van M. Scholten (1820).

Pension Fakkeldy in villa Zuiderhout

Marloes van Buuren

Aan de rand van de Haarlemmerhout woon je 'op stand'. In villa Zuiderhout, op de plaats van het gelijknamige verpleeghuis, was tot 1960 een chic tehuis voor ouden van dagen, pension Fakkeldy.

► *Het oude huis
Zuiderhout rond
1905.*

Het verpleeghuis Zuiderhout ligt tussen de Zuiderhoutlaan en de Beelslaan op het terrein van de vroegere hofstede Zuiderhout. Tot 1927 was dit Heemsteeds grondgebied. De hofstede, die al in 17de-eeuwse aktes voorkomt,

werd in 1909 gesloopt en op dezelfde plaats liet P.H. Kaars Sijpesteijn, oprichter en directeur van de Nederlandse Linoleumfabriek in Krommenie, een nieuwe villa 'Zuiderhout' bouwen. De architect was de Heemsteedse Johan-

► *Zuiderhout op
een kaart met het
poststempel 1913.
Op de achter-
grond met torentje
huize Alnetum
aan de Jacob van
Lenneplaan 1,
daarnaast Villa
Kinheim, Jacob
van Lenneplaan 2.*

